

Наталія Гриньова

старший викладач кафедри психології

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСУ ТЕМАТИЧНИХ МАЛЮНКІВ У ГЛИБИННО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ПІЗНАННІ

Використання малюнку є невід'ємною складовою методу активного соціального-психологічного навчання (АСПН), починаючи з 1979 року. Діагностико-корекційним можливостям малюнку з метою глибинно-психологічного пізнання та психокорекції в рамках психодинамічного підходу присвячені праці послідовників Т. С. Яценко: К. А. Бабенко (механізми символізації), І. В. Євтушенко (архетипна символіка), Л. В. Мошенської (діагностичні можливості комплексу тематичних психомалюнків), П. Г. Теслюка (полізначність символіки), Л. Г. Туз (психоаналітична інтерпретація).

В групах глибинно-психологічної корекції за методом АСПН, використовують різні прийоми малювання:

- вільне малювання (кожен учасник малює, що хоче);
- додаткове малювання (аркуш передається по колу, кожен учасник вносить свій елемент у малюнок);
- розмовне малювання (члени групи спілкуються між собою за допомогою барв, ліній і образів відтворених на малюнку);
- спільне малювання (всі учасники групи малюють на одному аркуші);
- робота з використанням неавторських малюнків;
- комплекс тематичних психомалюнків.

Зазначені прийоми малювання допомагають психологу прослідкувати груповий процес та особистісні зміни його учасників.

Результативність особистісної психокорекції можна простежити у малюнках на теми: «Результати, які я отримав, навчаючись у групі», «Що дала мені група, а я – групі», «Розвиток групи й мій особисто», «Що я очікував і що отримав у групі», «Я до проходження групи АСПН», «Я після проходження групи АСПН», які виконуються після закінчення повного курсу групової психокорекції [3].

Метод психоаналізу комплексу тематичних малюнків передбачає створення малюнків на задані теми (41 тема), які торкаються різних сторін життя суб'єкта: хвилюючих емоційних переживань, інтимних стосунків, пережитих травм дитинства, мрій, планів на майбутнє, ставлення до близьких людей, професійної діяльності і т.п.

Інструкція до виконання психомалюнків спрямована на актуалізацію спонтанності та невимушеності під час малювання, й в процесі діалогічної взаємодії психолога з автором комплексу малюнків. Т. С. Яценко стверджує: «Кількість малюнків дозволяє побачити схожість між окремими елементами з метою проведення аналогій та бачення цілісної образної картини індивідуально-психологічної історії життя суб'єкта, допомагає пізнати такі внутрішні механізми психіки й тенденції його поведінки, які зумовлюються логікою несвідомого, що не розкривається із змістом кожного зокрема малюнка» [5, с. 43].

Теми малюнку актуалізують емоційні аспекти минулого та теперішнього сутнісного для їх автора. Визначена тема малюнку викликає проєкцію несвідомих потягів, бажань, переживань, що втілюються у певному образі, символі малюнку. Визначеність теми – це єднання свідомого з несвідомим, що забезпечується спонтанним виконанням малюнку [2].

Методика психоаналізу комплексу тематичних малюнків забезпечує психокорекційний ефект, оскільки дозволяє проникати в глибинні аспекти та об'єктивувати внутрішні суперечності психіки суб'єкта, виявляти індивідуально-неповторну логіку несвідомого.

Психоаналіз комплексу тематичних малюнків - когнітивна методика, що виконується з дотриманням вимог позитивної дезінтеграції та вторинної інтеграції на вищому рівні психічного розвитку суб'єкта. Позитивна дезінтеграція, у психодинамічній теорії, означає позитивний процес розвитку, перехідний на шляху до становлення більш високого рівня психічних можливостей людини – вторинної інтеграції [4]. Позитивна інтеграція має такі характеристики: порційність, багаторівневність, розширення самосвідомості за рахунок зниження викривлень соціально-перцептивної інформації, перехід на більш високий рівень зінтегрованості структури суб'єкта. Процесу аналізу притаманна індивідуальна неповторність, яка породжується неповторністю особистісної проблематики суб'єкта.

Психокорекційний діалог пов'язаний із процесуальною діагностикою, яка означає здатність психолога розпізнавати в процесі групової корекції індивідуально-психологічні риси особистості, злиття в практиці психодіагностичного та психокорекційного процесів [2]. Процесуальна діагностика, яка базується на діалозі, сприяє каталізації спонтанної, невимушеної поведінки суб'єкта, що визначає ефективність інтерпретації.

Психоаналітична інтерпретація символів забезпечує глибинно-психологічну корекцію суб'єкта, оскільки здійснюється у психокорекційному діалозі психолога та автора малюнку. Психокорекційний вплив діалогічної взаємодії спрямований на гармонізацію свідомої і несвідомої сфер психіки суб'єкта, та спрямований на надання допомоги суб'єкту у вирішенні його особистісної проблеми. Т. С. Яценко вказує, що: «Адекватна інтерпретація смислу тематичних психомалюнків передбачає розуміння «техніки» представлення в них глибинно-психологічного змісту. Професійна інтерпретація малюнків інтегрує явний і прихований смисл символів» [5, с. 34].

На зв'язок інтерпретації із символами вказує П. Рікер [1]: «Символ – це структура значення, де один смисл – прямий, первинний, буквальний,

одночасно означає інший смисл, непрямий, вторинний, який може бути зрозумілим лише через перший» [1, с. 18]. Інтерпретація розглядається як робота мислення, яка полягає у розшифровці смислу, що стоїть за явним смислом та в розкритті рівнів значень, котрі лежать у явному значенні. Інтерпретація розкриває приховані смисли та породжує нові. П. Рікер вказує, що символ та інтерпретація є співвідносними поняттями, так як інтерпретація має місце там, де є багатство складних смислів, та саме в інтерпретації виявляється множинність смислів [1].

Символи репрезентують суб'єктивний, індивідуально неповторний зміст психіки, який не можливо побачити при тестовому підході до графічної продукції. Психолог має враховувати багатозначність символіки малюнків, яка має соціальне, історичне походження (архетипи) та індивідуально пережитий досвід. Поза діалогом символ не живий і є лише знаком, що нічого не означає. Символ, на відміну від знаку, завжди має індивідуальне емоційне навантаження. Дешифруючи символи, психолог робить відомим прихований від свідомості зміст психіки [5].

Під час діагностико-корекційного процесу психолог не проясняє конкретику життєвої ситуації протагоніста, не вимагає повідомлення біографічних відомостей. Психолог не повинен актуалізувати опори, проголошувати оцінювальні судження, нав'язувати власні думки, породжувати конфронтації, протиставляти свідоме-несвідоме, підживлювати ілюзії протагоніста, користуватися науковими, незрозумілими термінами. Повинен дотримуватися принципу завершеності, «прийняття – не заперечення» [4]. В процесі психоаналітичної інтерпретації образів малюнків, на основі діалогічної взаємодії з автором малюнку, психолог розкриває суб'єктивне сприйняття автором значення та зміст символів. Отже, психоаналіз комплексу тематичних малюнків є ефективним діагностико-корекційним методом надання допомоги суб'єкту, що дозволяє об'єктивувати несвідомі чинники особистісної проблематики, та сприяє гармонізації зв'язку свідомої та несвідомої сфер психіки.

Список використаних джерел:

1. Рикер П. Образ и язык в психоанализе / П. Рикер // Московский психиатрический журнал. – 1996. - № 4. - С. 5 - 22.
2. Яценко Т.С. Діагностико-корекційні особливості глибинно-психологічної практики / Т. С. Яценко. // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова, Серія 12. Психологічні науки: Зб. Наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. - № 29 (53). – С. 30 – 35.
3. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції : феноменологія, теорія і практика : [навч. посіб.] / Т. Яценко. – К. : Вища шк., 2006. - 382 с.
4. Яценко Т. С. Проблема глубинного познания психики субъекта в визуализированной самопрезентации / Т. С. Яценко // Психотерапия. – М. : ООО «Гениизус Медиа», 2012. – № 10 (18). – С. 22 – 30.
5. Яценко Т. С. Малюнок у психокорекційній роботі психолога-практика (на матеріалі психоаналізу комплексу тематичних малюнків) / Т. Яценко, М. Чобітько, Т. Доцевич. – Черкаси : «Брама», видавець Вовчок О. Ю., - 2003. – 216 с.